

Բ. ՍԵՅՐԱՆՅԱՆ

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

891.542-32

Ս-39

8

891.99

Ս-39

891.542-32

U-39

wy

19 NOV 2011

Պրոլետարներ բոլոր լեզուներին միացե՛ք

№ 8

ՊՐՈԼԵՏԱՐԻ

ԳԵՂԱՌԿԵՍՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ՄԱՍՍԱՅԱԿԱՆ ՓՐԱԴԱՐԱՆ

ԲԵՆԻԿ ՍԵՅՐԱՆՅԱՆ

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

1009
390/8

4018

ՄԱՍՍԱՅԱԿԱՆ ՓՐԱԴԱՐԱՆ „ՊՐՈԼԵՏԱՐ“ ՈՐԹՈՅՐԹԻ

1985

Գառ. խմբ.՝ ԱՂ. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Թողարկել՝ Ս. ԴՈՎԼԱԹՅԱՆ

ՔԱՐԱՓԻ ԿԱԾԱՆԸ

Դեռ այժմ էլ Սինամ ձորակում բլթող աղբյուրն
ամառի մանրիկ հատիկներ և հանում գետնի տակից,
և աղբյուրի շուրջը փարթամությամբ աճող ջրախո-
տի մեջ արծաթազոծ տերևներով բարձրանում և դաղ-
ձը: Աղբյուրի փոքրիկ յճակները դարձնում սերակա-
լում են ջրամամուռի կանաչ շերտով և այդ լճակնե-
րի մեջ դուրսի մանրիկ շերտակներն են խայտում սև
կետերի պես:

Սովորություն էր, թե՞ սրտի ցանկություն, վոր
Հեչանց Աթին կոլխոզի տավարն իրիկնապահին ուր-
թը բերելու ժամանակ նստում էր Սինամ ձորակի գրյ-
խին՝ միշտ նույն տեղն ու հայացքը ձգում Ահլու ձո-
րի բերանը: Հեչանց Աթին այնպես էր թվում, թե
Դիգուն էլ և նստել այդ նույն տեղը, յերբ հորթա-
րած էր սարում: Նստել և, նայել ձորին ու կտր քա-
րեր և գլորել Սինամ ձորակով ցած:

Այնպես դեռ այժմ էլ աղբյուրի ջուրը տեղ-տեղ
ծծվում և սևահողում, հողը ծածկվում և թավ կա-
նաչով, վորի մեջ դալար ցողուններ են բարձրանում
ձվի չափ կոկոններով: Հետո պատռվում են այդ կո-
կոններն ու արևածաղկի պես բացվում նարգիզը՝ թե-
վերը բրնձի կտոր, սպին՝ վոսկե թավիչ:

Ո՞վ գիտե Դիգուն ինչքան և իջել ձորակով ցած՝
կորած հորթերին ման գալիս: Իջել, հասել և այն-
տեղ, ուր ձորակի թեք կողմերը քանցվում են մոռե-
նու գետնատարած ճյուղերով, դարաղաթի ու գերա-
մաստու գանգուր թփուտներով, գտել և կորուստն իր
ու այդ թփուտների մեջ պատկած ծառի խոնավ կեղև-

Տպ. «Զարյա Վոստոկա»-ի Ա. Ֆ. Մյանսկիյանի անվան

Գառվեր 2785, Գրավիկա 14027, Քանակ 2000

վի վրայից սունկ ե քաղել՝ սաշափի կոճակների պէս չարված:

Յերբ ծառակուտուտը կտցահարել ե ծառը, մոշահավը թռել ե Գիւղըի վոտնաձայնից, մոշահավը՝ գույնը մազուլթի պէս սև, վզին սպիտակ պուտեր, յերբ թռել ե աղմուկով – Գիւղը ցնցվել ե տեղից, ձեռքի փափախն ընկել ե ցած ու սունկը խառնվել ե դեղնած խաշամի հետ:

Միշտ այսպէս մտածում եր Հեշանց Աթին ե դարադաթի գուլգ հատիկների պէս արցունքի կաթիլներ ելին ծորում նրա կապտափուն աչքերից: Հետո բարձրացնում եր գլուխն ու նայում հանդէղ վերջալույսին: Հորիզոնի սպիտակ ամպի կարմրադոծ յեղը վո՛րճան նման եր Գիւղըի արյունոտված վզին: Իսկ գորշ ամպերի հետ տեղ-տեղ խառնված կարմիրը, Հեշանց Աթին այնպէս եր թվում, թե Գիւղըի ցեխախորտ շափի վրայի լերդ-լերդ մակաղած արյունն ե:

— Դոստուլթյունով դնացել են, դուշմանություն արել, — միշտ կրկնում եր նա, հետո անշարժ բիբերն աննկատ լայնանում ելին ե անզուսպ զայրուլթով պատում ամբողջ մարմինը:

Են տարի գարունն աննկատ յեկավ, բոխենու դալար ճյուղի վրա աննկատ պատուեց կոկոնն ու կանաչ շրջադեկատի պէս բացվեց սաղարթը: Կեռասենին մի դիշնովա մեջ սպիտակաթերթ ծաղիկներ հաղավ, ցողակով աչքերով նայեց շուրջը: Լեռների ստորոտներում ձնհալից սրբնթաց առվակներ հորդեցին, դետն իր ընթացքով չափ առաջ ուղ ձիւ հանդով ու մարմանդ հով բերեց հեռու լեռներից: Չափարների տակ մաղակալեց յեղինջը, կալերում բարձրացավ ավուկը, ափսեաձև տերեւներով կանաչեց փիփերթը:

Իսկ Հեշանց Աթին ու քաչալ Գիւղըն են տարի ինչի մասին ել գրուլցի բռնվեցին, խոսակցության նյութը պատվեց ու կանգ առավ նոր հիմնադրվող կոխորդի վրա:

— Տան տեր մարդ ես, Աթի, — միշտ աշխատեց համոզել Գիւղը, — դու փոտդ կուլակ Արելի հետ եւ մեկնում... Ախր նրա բանը պրծած ա ե՛... Դու եմ փիփերթն ես, նա եմ բանջարը, հասկացա՞ր... ասեց ու մատնացուլց արեց չափարի տակը:

— Դու մտել ես, հլա մի ապրի...

— Ապրած փոջ՝ խո մեռնում չեմ... Հրեա մաշկ-նեքն ել փոր եկան, պրծա՞վ...

— Ի, քաչալ մեռած դյուլա՞...)

— Չե՛, Հեշանց Աթի, դու Արելի գուռնի տակին պար արի...

Աթին վիրավորվելու դեպքում, ոճից խայթվածի պէս դատկում եր տեղից, մի սահ անխոս ձայնադնում աչքերը: Ծախտին ցուցամատի հաստությամբ մի յերակ եր ուռչում՝ կարծես ճիպոտի հարվածից, ու դողում եր ներքևի շուրթը: Իսկ խոսակցության ժամանակ նրա ամբողջ մարմինը շարժողության մեջ եր լինում: Դիմացինին թվում եր, թե նրա ձեռքերն ել են խոսում, փոքերն ել, քիթն ել, բերանն ել... Իսկ գլխավորը՝ նա այնքան վարպետություն եր ձեռք բերել այդ շարժումների մեջ, փոր հաճախ մինչև խոսելը մարմնի արագ շարժ ու ձեւերով դիմացինին հասկացնում եր ասելիքը: Նա նույնիսկ սեփական կիսառուսախառը՝ նախադասություններ ունի: Չդար նանայու դեպքում հարկ եր համարում մի յերկու «չորտնի մախորկի» ուզղել հակառակորդի հասցեյին, կամ «գուրակով եշակ» անխանել նրան: Իսկ յերբ այդ ես չեր հանդատացնում նրա բորբոքված ջղերը, ապա նա ջրոտած ջրաղացի պէս իջեցնում եր խոսակցության տոնը ե հարգելիոր շեշտով կրկնում:

— Չե՛ բալամ... Գնա գլուխդ ծակիլ տու, ծաղբով խելք անա... Թե չե, վա՛յ քու քուլիաթին...

Բայց այսու հանդերձ Գիւղըի վիրավորանքն այն-

*) Թուրքերեն – աչկ պահիր:

քան ուժեղ եր, փոր Աթին հարմար պատասխան չը-
գտնելով թեք ու հեռացավ նրանից:

Հեջանց Աթնի ու քաջալ Գիզուլի այս փնձը պա-
տահական չէր: Ճիշտ է, նրանք մանկությունից մտնե-
լիմ ընկերներ են յեղել, չեմք-չեմքի դրկիցներ, բայց
տարիներ առաջ, ինչ փոր խոտի պատմությունից
ճնշուող եր առել այդ փնձն ու աթարի անթեղի պես
մլում եր Աթնի սրտում: Այդ պատճառով ել նրանք
չարաթը մեկ անգամ կոխում, խզում ելին հարևանա-
կան բոլոր կապերը, հետո հաշտվում ու նորից դրույ-
ցի ելին բռնվում Աթնի տան հարթ կոտուրին:

Մի ժամանակ Աթնի խոտի «մասալեն» հոլովվում
եր դուղի հարսանիքներում, խնձուղներում և իր ո-
բինակելի պատմողներն ունեն: Աթին լավ դիտեր,
փոր քաջալ Գիզուլն առանձին ռանգավորումով է պատ-
մում այդ ամենը: Մեկ անգամ նույնիսկ իր ներկա-
յությամբ պատմեց:

— Դու հալա դնա քաջալ գլխիդ դեղ արա՞...
Ջալրացավ Աթին ու մտքի մեջ հայհոյելով հեռացավ:
Իսկ հետևյալ որը յերբ լսեց, փոր Գիզուլի միակ կովը
հորթատել է, առանձին բալականություն գդաց:

Այդ դեպքի տարին Հեջանց Աթին իր խոտհարք-
ները հնձելուց, խոտը գոմահանող տեղափոխելուց հե-
տո, սովորության համաձայն գերանդին ուն առավ,
չըջեց հանդի ծալրամասերը, անտառի մեջ թաղնված
բացատները. քերանք արավ ու տան առաջ մի փոք-
բիկ դեղ կանգնեցրեց մաճառելու համար: Գարնանա-
մուտին քաջալ Գիզուլն ու մյուս հարևանները փորոշե-
ցին այդ խոտը դնել, սակայն յերկար սակարկելուց
հետո հրաժարվեցին: Աթնի ցանկության հակառակ
գարունը շատ շուտ յեկավ ու նրա խոտը մնաց:

Աթին ամեն առավոտ բացում եր դուռն ու ճնա-
ջից սևացած դեզն որ-որի փոքրանում եր նրա աչ-
քում: Վոչխարը ծնել եր արդեն ու կամաց արոտի
յեր դուռն գալիս: Քաջալ Գիզուլն իր յերկու փոխա-

քըն ու կովը քրում եր նրա կալի միջով ու ըթի տակ
ժպտալով, խեթ նայում խոտին: Մի որ ել հանդից
զալիս մանիչակի փունջ կապեց Գիզուլն ու տուն բե-
րելով դադանի ցցեց Աթնի դեղի լանջին: Յերեկոյան
դեմ, յերբ մոտ հարևանները դարձյալ դրուցում ելին
Աթնի տան գլխին, Գիզուլը, իբր պատահամբ, հա-
յացքը դեցեց դեղին ու դարձավ խոսակիցներին.

— Տղերք, են ի՞նչ ա...

— Պա՛հ... ժպտացին բոլորը:

— Խոտը ծաղկել ա՞... Մանիչակը դուրս ա ե-
կել...

Եսպես ծիծաղեցին ու անցավ, ինքը՝ Աթին ել
ժպտաց:

Եդ դիչեր մի կատաղած բուք բարձրացավ,
մինչև յուս բավական ձյուն նստեց: Առավոտը դյու-
ղացիներից շատերը դժվարությամբ բացեցին դռներն
ու մարադի փերջին կոճոնքը հավաքելով լցրին անտ-
առների առաջը: Գիզուլն ել ըթոցն ուն առած, դե-
մեց այս ու այն հարևանին, բայց փոչինչ չճարեց:
Քաղցած կովը բառաչում եր գոմում, իսկ նոր ծնած
փոջխարները մայում ելին լացող յերեխաների նման:
Վերջում հավաքեց դրկիցներին ու հանցավորի քա-
լերով շարժվեց դեպի Աթնի կալը:

Աթին մաքրում եր տան կոտուրը: Յերբ նկատեց
յեկվորներին, ըթի տակ դուռ ժպտաց ու ձևով
թիու ամեն մի շարժման հետ ինքնադոհ կրկնեց.

— Հա՛, խոտը ծաղկել ա... Հա՛, մանիչակը
դուրս ա եկել...

— Աթի, — ձայն տվեց Գիզուլը, — մի դեռ կադ-
նի...

— Ինչա՞, խոտս ծախում չեմ, — պատասխանեց
Աթին ու գլուխը դարձյալ իջեցնելով, շարունակեց
գործը:

Գյուղացիները հասկացան նրա մեռքը, իրենք

Տառեցան Աթինն: Նախ աշխատեցին համոզել, թե ի՞նչու է կատակից այդքան նեղացել, և ապա խնդրեցին գնահատել խօսքը:

— 80 մանեթ ա, ուզում եք առեք...

— Այ մարդ, երեխա չես ախր...

— Ախր մախր չկա... ետա...

Գյուղացիներն ստիպված ցրվեցին, իսկ ձյունը դալիս, հա դալիս եր: Յեւ յեթե ձյան չերտը մատնեմատն եր բարձրանում, Աթին խոտի գինը՝ 5-10 ոտըլով: Հարեաններից մեկը ստիպված քանդեց իր մարագի դուռն ու սեացած դարձանը բաժան-բաժան արեցին: Աթին այդ գիշեր մեծ հաճույքով նայեց մթնած յերկնքին, շարունակով ծայր և մի բաժակ ողի կուտալով, հանգիստ քնեց: Հետեյալ որը նա իր խոտի աեղ մոխրի մի կույտ տեսավ: Մըթմըրթաց, թըռտեց, աղմուկ-աղաղակ բարձրացրեց, հետո Գիւղից ու մյուս հարեաններից դանդաղ տվեց, բայց չկարողացավ հաստատել ու դործն այդպես ել մնաց:

Ահա այդ որվանից եր ծնունդ առել յերկու հարեանների անհաշուությունը:

Են դարնանն ել եսպես վրձեցին — վերաւորեցին իրար, յերկու որ խոտ մնացին, իսկ յերրորդ որն Աթին կացնի, կամ Եւրաղի պատրվակով հաշտվեց Գիւղի հետ: Մեկ անգամ ել զրույցի ժամանակ Գիւղի մի անդդուչ կատակից Աթին վեր ցատկեց տեղից ու դարձավ նրան.

— Արա, դե արի ու ասիլ մի... Գու համար մի՞նա... «ըոռ յա բուրդա, յե բաղդաղտա»... Համա իմ քուլիաթը սարի սալոր ա ե... Յես վոնց կուլերս աամ կոխողին ու երեխես ցամաք պահեմ...

— Յանի եդ ո՞ւմ գուռնի տակին ես ծուլ ըլում, — հանդիստ առնով հարցրեց Գիւղը:

— Չե՞, յես իմ չորս կուլը բերեմ քի պես լըթկո՞ւմի դարուն կոմի հետ խառնեմ...

— Հեչանց Աթի, չափը ճանաչի, եդ մին, մինն ել

ա՞ւմ հաշիլին ես կովատեր դառել, մեր պետութեան, թե՞ քու կուլակ Աթի... .

— Իմ ատվակա՞նն ես... Տո քունն ե՛լ, Աթիին ե՛լ... Այս ասելով Աթին թքեց գետնին ու դուրս յեկավ Գիւղի տան շեմքից:

Այդ որվանից վերջնականապես կտրվեցին նրանց բոլոր հարեանական կապերը:

Անցան ամիսներ:

Ամեն առափոտ, յերբ սալառավոր լեռան յետեից կրակի շեղժ եր բացվում և ձյան հատիկների պես հալվում ելին ասողերը, կոխողի կալում դուռում եր տրակտորն ու բանում եր կալսիչը: Ամառվա վերջին որերն ելին: Հեչանց Աթին վաղուց հավաքել եր իր քալ ու կուտը և ցաք ու ցրվի կիսատ-պատ դործերն եր կարգավորում: Նա մեկ-մեկ անցնում եր գյուղա՝ մեջ ու կանդ առնում կոխողի կալի ծայրին: Սարի պես բարձրացել եր խուրճերի գեղը, իսկ հանդից բեռնավորված սայլերը շարունակում ելին խուրճ տեղափոխել:

— Այ թե մասիլ ա, հա՛... Խոսում եր իր մեջ Աթին, հետո վերցնում եր գետնից մի հասկ, խնամքով աղաղում ասի մեջ, հաշվում հատիկներն ու նորից կալը դցում:

Այդ ժամերին բոլորն ել դբաղված ելին լինում և վոչ վոք առանձին ուշադրություն չեր դարձնում նրա վրա: Մինչդեռ Աթին կուղեր, վոր առատ բերքի մասին իրենից կարծիք ուղեն և ինքը դարձանք հայտնի:

Նա մոտենում եր կալսիչին, մանրադննին կերպով դիտում՝ չարժիող մասերն ու գլուխն որորում:

— Հը՛մ, գլուխը սրա հնարողի գլուխնա ա... Մերը չմեռնի փոռ... Վոնց ա ուշաբի պես լափում...

— Ես են փոխառութեան հունարն ե, Աթի բեռն, են, վոր առաջին տարին չգրվեցիր... Ժպտում եր

կոմսոմոյ Սեդրակին ու խաւրճը յեղանի ծայրն առնելով, թախով զցում կալախէի գլուխը:

Մեկ ուր ել կոլխողի նախադահ Վասիլը Աթնի հետ յերկար դուռնայն հետո գլխեց նրան:

— Եդ իրան կարգին Աթի... Ախր դու հարադատ մարդ ես, կոլխողի դուռը քեզ համար բաց ե, խեղճի, ի՞նչ ես մտածում... Սա համատարածի դուռնէն չի, հիմի ուրիշ տեսակետով ա... Մի մտիկ արա չորս կողմդ, կոլխողնիկներէ նոր տները ծլում են առկաններէ պես: Որ-որի ունեւոր կյանք ենք ստեղծում, ունեւոր... Գնա, Աթի ջան, կնդանդ հետ մասրազաթ արա ու հաշիվդ տես...

Աթնի հետ շատ-շատերն ելին դուռնայն կոլխող դրվելու մասին, բայց բոլորը քամու պես անցել եք նրա ականջի վրայով: Իսկ Վասիլ խոսքերը նա հարգելով համարեց ու գլուխը կախեց:

Ճիշտն ասած, Աթին վաղուց եր համոզվել, վոր կոլխողն աշխատող մարդի տեղն ե, բայց խուսափում է անհարմար եր դրում: Մեկ անգամ նույնիսկ ցանկացաւ գիծումի պես մի բան գրել: Յերեխայից պահանջեց թուղթ ու մատիտ, ծուռ ու մուռ տառերով բարեց «Յես, Աթի Հեշյան» — սակայն բողբոջան դողալով, պատուեց թուղթն ու դուրս գալով խորը շունչ քաշեց իր կալի ծայրին:

Այս բոլորը մի կողմ, բայց Վասիլի խոսքերն իսկապես լուրը մտաւ շուրջի մեջ գրին Աթնին: Հենց այդ եր պատճառը, վոր նա տուն դալով նստել եր թախտի ծայրին, մտաւ չանդուում եր ծնկի վրայի մածնի սպիտակ լաքն ու մտածում, թե ինչ ձեռք հայտնի կոլխող մտնելու մտադրութունն իր կնոջը նուրարին:

— Չե, կնիկ, — պերճապես սկսեց նա, — ժամանակն անցաւ... Դաշալ Դիդոյի հետ ել խոսել չի լինում... Առաջ, թե անտղի համար ասում եյի՝ «Տղերք, թե Գիգուր գլուխը բաց անե, արեւը վախից մեր կմտնի»:

չունքի քաշալ եր, ետը դրանից ել գրկվեցի: Կոլխողի մասին եր նրա ջանք: Դաշալ զնաց տոկի տակ ընկաւ ու ետը գլուխը բաց ա ման դալի: Սե, խուսած մաղերը բարձրացել են դիւին ու են դեղնած Գիգուրն արեւի պես վառվում ա... Հրեն իրեն համար ել նոր տուն ա շինում...

Այս խոսակցութեան վրա տան դուռը դողաց ու նրա հետ ել Աթնի վտանները:

— Ըհը, ըհը տա՛նն ես... լավեց մի բամբ ծայն ու հաստ քուրքի մեջ թաղված Աթիլը մտաւ ներս:

— Համեցեք, շիթիկեց Աթին, իսկ նուրարը դեռ խաշորի ծայրը սեղմեց շուրթերի մեջ:

— Ումն քնում եք...

— Չե, Աթիլ դայ, ինչ քնելու վախտն ա, — պատասխանեց Աթին ու ծալքի բարձրից մեկը դրեց թախտին:

— Դեռն անց եյի կենում, ասի մի տեսնեմ ինչ կա, ինչ չկա... Հեյ դիտի, հարստացել ես մեր տղա, լայեղ չես անում դոստութին անես... Ասենք, դու յիլ չես մեղաւոր, ժամանակը փչացաւ...

Աթիլը 60-ն անց մարդ եր: Նրա լորձուքոտ շուրթերի արանքից յերևում եյին անատամ ըղերքը, իսկ յերբ փակում եր բերանը, թշերի վրա կարմիր բշտիկներ ելին ուռչում է միրուքի մաղերը ցցվում եյին մացառի պես: Խոսելացաւ ունեւոր Աթիլը, ջրադացի պես մեկ վոր սկսեց, փերջացաւ: Գոմեշի համբերութուն եր պետք նրան խելու համար: Մեկ անգամ Աթին այնքան ձանձրացաւ, վոր Աթիլի դեմքի կնճիռները, անկանոն փոսերը, դուրս ցցված քիթն ու միրուքը նմանեցրեց իրենց հանդամասերին:

Հետո նախատեց իրեն, վոր ալեւորի պատիվը վառնաւոր ե տալիս:

— Մեր տղա, ետը մի դալի խաբար եմ իմացել... Ասում են նալոգը չտալու համար Բեդլար տղի

աղերանց ունեցած—չունեցածը վերգիր են արել ու ես երկուս որս «աճուր» ա... խոսեց Աբելը:

Ճիշտ ե, Աթին չհասկացավ «աճուր»-ը, բայց նմանեցրեց «ուռնացած» բառին և լավ բան չգուշակեց:

— Այսինքն, Աբել դայ, վո՞նց թե...

— Այսինքն դրանց տունը քանդվի... Խոսքս չորս պատի միջին մնա, ժամանակը փչացել ա... Այսինքն հավաքվել պտին, բազար անիլ, մութտա ծախիլ պրախն կոխերն ու գոմը, փողը տանիլ, թող տիրոջ մեքը լաց ըլի... Հսկացար, այսինքն տհենց...

Նա մի պահ լուռ մնաց, հետո բարձրացրեց ունեքերից մեկն ու դառը ժպտալով շարունակեց.

— Հրմ, բաս նրա աղերանց գլուխը մեռած պտի ըլիլ, վոր... Աբելը ծամծամեց վերջին խոսքերը:

Այս ամենը սարսափով լսեց Աթին, գլուխն որորեց, թքոտեց կապտավուն շուրթերի վրայի հաստ բեխերը, վորոնք կարծես դուրս ելին դալիս նրա ճապաղած քթի ունեցերից: Բայց կար մի ավելի մտատանջ ճիճու, վոր նրա միտքը ծծում էր գոմեշի քթածակը մտած տգրուկի պես: Աթին չէր ուզում, վոր Աբելն սկսի խոսել կոլխոզի մասին: Մեկ վոր պղտորելու յեր նրա միտքը, մեկ ել Աթին չէր կարողանա լու ախնադունձ անել Աբելի խոսակցական ջրաղացում: Բայց չեղավ, Աբելը շատ հեռվից սկսեց:

— Ասում են քու Նավերի հողը կոլխոզի սահմանն ա ընկնում, դուզ ա՞...

— Ով գիտի... Ձեմեն դեռ եկել չի...

— Ել ինչ ով գիտե, — քթմնջաց Աբելը, կասկածով նայեց Աթնի իջեցրած աչքերին ու շարունակեց գրույցը, — դուզն ասած, կոլխոզը դեռ բան չի... համա դե պտկասնի դեռ շատ կտն... մին ել մի բանից խեղճ բան չի կտրում... Ախպեր ես ունեցողը կուլակ ա, վորտի վրա կանգնողը՝ ուռնացած... Դե

ենա կոլխոզն էլ թամբալանոց ա ելի... Խոսքս չորս պատի միջին մնա, ժամանակը փոխվել ա...

Նայես յերկար խոսեցին կոլխոզից, Ճապոնիայի կովից, հետո Աթին դուրս յեկավ Աբելի հետ, ուղեկցեց նրան մինչև կալի ծայրը: Լուսինը կարմրած դուրս յեկավ սարի յետևից, ու Աթին Նուբարին նմանեցրեց տաք թոնրի առաջ կանգնած: Հետո սարսուռ զգաց լուսնի շտապունած դեմքից ու կովի ահը սրտում, տան չեմքից գլխիկոր մտավ ներս:

Այդ խոսակցությունից մի շաբաթ անց շրջանային Փինբաժնից մարդիկ յեկան և աճուրդի հանեցին Բեզլար աղի ունեցվածքը: Հեջանց Աթին չուզեց տեսնել այդ, հարևանի եչը վարձեց ու ջրաղացը դնաց՝ թեև ալյուրի կարիք չունեի: Նա գլխիկը Նուբարից խմացավ, վոր գյուղացիներին մի քանիսը գնել են մանր անասուններ, իսկ կոլխոզն ու գոմը կոլխոզն է վերցրել:

— Վատին ենդի՞ յեր... անմիջապես հարց տվեց Աթին ու սիրտը թայրաց:

— Կոլխոզի կոնոցը. նա ու մնել Քաչալ Գիլդուն Եյին մեյդան եկել...

— Հա՛... անորոշ բացականչեց Աթին և ալյուրը տեղավորելիս հայհուց Բեզլար աղի տղաներին, վոր ուշացրել են պետության հարկը, իսկ ինքը ծանուցագիրն ստանալուց յերեք որ հետո փակեց իր հաշիվները:

★ ★ ★

Յերբ աչնան որերն աչնան ծառի տերեւների պես մեկ-մեկ քամու բերանն Եյին անցնում ու գորշանում Եյին հեռուները-գոմահանդի մաքրենու Եյախի թփերի տակ դեռ բարձրանում էր սեղախոտը, կավազույն թումբերի վրա աճում էր գյուղակը,*) գոմերը նորոգ-

*) Աչնանը բուսնող խոտ ե:

վում եյին ու ժապաղենաճև ծուխ բաց թողնում իրենց նեղ յերթիկներէց :

Այդ որերին գոմահանդում ամեն գիշեր քուլաքուլա ամպ եր չոքում՝ փափկությամբ սքսողում եր մասրենիներն ու ցախի թփերը : Ու առափնայան, յերթ ամպը յետ եր քաշվում, ցոյի ծանրությունէց գլուխն սրորում եր ծեղը-գոմահանդի տափարածը գիտեր, վոր փափկել են խոտն ու ծեղը, կոյր Հեշտությամբ գլուխը կթաղի ցախի թփի տակ, իսկ գոմեշը չորացած մատուրը ծամելիս սպիտակ վերիուր կկաթեցնի բերանից :

Սապատափոր յետան ձախ ուսին գորշ սունկերի խմբի պես ծփարած գոմահանդում այդ որերին միայն Հեշանց Աթին եր պրպտում սրն ի բուն : Ամեն դարնան նա մեխում եր գոմի դուռը, ցախի խուրձ դնում լիսածակերում : Հարկափոր փայտերն ու կաղնի հաստ տախտակները սայլով աղապիտում եր գլուղ, հետո գոմի ճակատից մեխած յեղան դանդը խնամքով թաղում եր փնջնում՝ մի նշանափոր անդ ու տափարը սարը քշում :

Իսկ մյուս աշնանը գոմը կարգի յեր գցում, ամբողջ ձմեռը իր չալ շների ու անասունների հետ որեր մթնեցնում գոմահանդում :

Սապատափոր յետան ու գլուղի միջև Դափլու սարերն եր ու մի քանի յերկ բլուրներ : Դափլու սարի գոմահանդին նայող դռնի վրայով քանի աշուն անցավ — Աթին չգիտեր, միայն հիշում եր, վոր տարիներ առաջ իր գոմի դռնից այնտեղի քարակույտները, չեկ փրկածքներն ալիւի շատ եյին յերեմում ու արբի գլխից իջնում եր Քարափի կածանը : Իսկ այժմ ցախի ու մասրենու թփերն անարգել աճել են այնտեղ, բնձնու և բոնչենու արմատները նաւնիսկ ճեղքել են քարերը, բոյ քաշել, հետո մոխրադուլն անրեններով ծածկել են քարերն ու Քարափի կածանը :

Վերջին տարիները Աթին մենակ եր լինում գոմահանդում : Նա լայլ գիտեր, վոր իր հարեան գոմատեքերի մի մասը հեռու լինելու պատճառով քանդել ե գոմերն ու մոտեցրել գլուղին, իսկ մյուս մասը՝ կոյսող ե գրգիլ և անասունները տեղափոխել համայնական գոմում :

Բայց այս աշնանը Աթին մենակ չմնաց : Յեղ ահա թե ինչպես : Մեկ անգամ նա գոմահանդից գլուղ գնալիս ծուլացավ չըջել Դափլու սարի ստորոտը և վորոչեց Քարափի կածանով բարձրանալ վեր : Նուբարն ուղարկել եր տղային, վոր գիշերը գոմում մնա իսկ Աթին գլուխն ու շորերը լվալու համար գլուղ դնալ : Ու յերբ ուները վայր ու վեր անելով Աթին իջնում եր փոքրիկ ձորակը, դեռ մեծ ճամբին չհասած հիշեց Նուբարին, իր փոքրիկ աղջկան ու շուտ տուն հանելու համար վճռեց Քարափի կածանով բարձրանալ : Այդպես ել արեց : Կտրեց մեծ ճանապարհը, քարքարոտ կածանի զիզադով անցավ առաջ : Կածանի շուրջը բուսած ցախը ծառս եր լինում նրա շալե շալաքից, ծփառված արխալուղի փեշերից, կամ պատռում եր շորերը և կամ պոկում ու նրա հետ անցնում եր սուղ : Աթին մտադրաղ եր, ներքուստ ուրախ ու շատ պանդաղ եր բարձրանում վեր : Հանկարծ կածանի վրա տարածվող սնձենու ճյուղը գիպավ նրա ճակատին ու չանդռեց : Աթին օտը ցավ դգաց : Կանդ առավ, ձեռքով շոշափեց ճակատն ու մատների վրա արյուն տեսավ : Արխալուղի փեշերով սրբեց ճակատը և զգուշությամբ շարունակեց ճանապարհը : Աթին նոր զգաց, վոր փոքի ջիւրը հոգնել են, իսկ կածանի կեսը նոր ե անցնում : Վարչեց մի փոքր շունչ առնել : Հետո կածանի մոտ, բոնչենու տակ : Հետո մեկնեց փոսերն ու թիկունքը հենեց ծառին : Նա այնքան եր հոգնել, վոր կարծես մի հեկտար կարճ դռրի հնձած լինել :

— Մեր ապրուստն ել մի սհենց կածանն ա ելի, —

խոսեց ինքն իրեն, — գիշեր-ցերեկ չարչարում ենք ու ծերը ծերի չի գալի: Վարում ենք, ցանում, արաք հասցնում ու մին էլ, կամ յերաշտն ա տանում, կամ կարկուտը... Համա ուրիշա կոլխողը... Մի արտը, վոր կարկուտը տանի, յերկու հանդի մասիլը ցավը կը ծածկե... Մի խոսքով կոլխողն էլ են ներքի դուշ ճամբեն ա... Խոսեց ու շարունակեց ճանապարհը: Դավյու սարի գլխից մեկ անգամ ել նայեց դոմաճանդին: Ուղեց ձեն տալ տղային, վոր չներին լավ նալի, բայց դոմի առաջ մարդ չնկատելով ծոճրակը քորեց ու ծածկվեց սարի յետևը: Կածանն ալդպես իջնում, նորից միանում եր ճանապարհին: Աթին նկատեց, վոր ճանապարհով ինչ վոր մարդիկ են գալիս դյուզից:

— Ովքեր կինեն, — հարց տվեց իրեն և արագացրեց քայլերը: Վերջապես յերբ բովական մոտեցել եր յեկվորներին, նկատեց, վոր կոլխողի տղերքն են:

— Բարի աղոյում, խեր ըլի...

— Խեր ա Աթի քեռի... Պատասխանեց նրանցից մեկն ու ժպտալով ամելացրեց, — ուղում ենք հարեման դառնանք...

— Վոնց թե... Զարմացավ Աթին...

— Ով գիտի մեր բանը, — վրա բերեց մեկ ուրիշը, — նոր չենա՞ր դոմը հերիք չի անում... Ուղում ենք քու դոմի մոտի Բեգյար աղի դոմը նորոգենք ու սուրահ անասունների մի մասը ես ձմեռ ենդի տեղափոքանք...

Այդպես էլ յեղավ:

Աթին շատ ուրախացավ, վոր հարեման յեկավ, բայց տխրեց, յերբ կոլխողի դոմի տափարածը Գիզալը դարձավ:

— Մեր ի՞մանը իրար հետ հանդը չեն դնում, — ասեց ու վորոշեց ինքնամիտի ապրել:

Աթին յերեկո Աթին կթում եր ցամաքող կովերը, մի թաս կաթը դնում կրակին, հետո դուրս գալով չալ

չներից մեկը կապում եր դոմի լիսածակի մոտ, մյուսը՝ դռան, փակում եր դուռն ու կրակի շուրջը թիկնելով մտածում աշխարհի մասին: Մտածում եր Աթին կոլխողի առատ բերքի, Գիզալի խուճուճ մաղերի, նոր տան մասին, հետո մեկ մեկ էլ հիշում եր կնոջ խոսքերը՝ «այ մարդ ուրբեղ մտիկ արա, վորդի բալակա, թող ընդի կտրվի» — և շուտ ու մոտ եր դալիս անելանելի մտածումներին:

Կրակի վրայի կաթը թափվում ու իր թշնոցով կտրում եր նրա մաքի թելը:

★ ★ ★

Խափար գիշեր եր:

Սև չանըն իր մաղիները պոկեց դեմնից և ուղակ-ողակ դալարվելով սողաց ձորն ի վեր: Յերկրն քում դուռաց ամպը՝ մահաղդի պես սուր և նրա ձայնից կարծես ցնցվեց Աթնի խարխուլ գոմը: Զարապանդ ձիավորի յախտի պես վոլորվեց կայծակն ու տարեց վորոտը սարսափ մաղելով դորչ դոմաճանդի վրա: Աթնի լիսածակի մոտ կապած չալ շուրք ծմբաց անձրևի խոշոր կաթիլներից և շարժվեց տեղում: Նրա վրածը կպավ լիսածակի թիթեղին, ու թիթեղը ծրբրնդալով ընկավ Բհար կովի պողին: Անձրևի կաթիլները բաց լիսածակից աղճկով թափվում էին ցած, իսկ Աթին կծիկ դարձած ամբել եր բուխարու մոտ: Նա ուղում եր դուրս դնալ, փակել լիսածակը, բայց օրրո չեր անում: Աղիողորմ ձայնով կաղկանձում էին կոլխողի շները, նրանց ձայնի մեջ սարսափ կար, աղղող մի բան:

— Դեյ ա եկել, — մտածեց Աթին:

Բայց վոչ, նա ճանաչում է գիլահաջը:

Ու վզգով եր քամին... Ինչ վոր բառաչ եր լրագում: Կարծես մի խափ անասուններ հոտոտում էին դեմնին թափված արյուններից հոտում մոլեկոն:

Աթին սարսափեց, մոլորեց, ըստ յերեկոյ թին, մի բան եր կարողացել:

Աթնի շներն սկզբում ձայնալցում էին կոլխողի

8106C
6001

չներին, հետո կարծես միանգամից կատաղեցին: Մառս ելին լինում, ուզում էին կտրել կապերը:

Աթին մի պահ կրքերեց իրեն: Անիմաստ շարժումներ կատարեց դոմի խափարում: Հետո թափ տվեց իրեն, ինքն ել չիմացավ ինչու՝ բացեց դուռն ու նետվեց դուրս: Անձրեւի սառ ու հորդուն կաթիլներն ից պղտատացավ, նայեց չորս բոլորն ու փշաքաղվեց: Վերելում լույսի մի կարմիր շերտ մերթ ճեղքում եր խափարը, մերթ թաղնվում: Կարծես դեռնից մի առասպելական հրեշ իր կարմիր լեզուն մեկնում եր վեր՝ չըմպատի խափարը կլանելու համար: Աթին հասկացավ բոլորը: Վառվում եր կոլխոզի գոմը: Նա չփոթված բաց թողեց իր շները, հովիական մի ահարկու ճիչ արձակելով սլացավ առաջ: Շները թողեցին նրան ու աղմուկով իջան ձորը: Աթին հասավ վառվող դոմին: Մարմնի ամբողջ թափով հրեց դուռը: Դուռը կրնկահար յեղավ: Նա առանց մտածելու թաղվեց դոմի ծխի և խափարի մեջ: Վառվում եր դոմի առաստաղն, ու կոյժերը թափվում էին ցած: Աթին կույրի նման խորխափելով ձեռքերը բռնում եր գետնին, պատերին: Ծուխն ասեղի պես ծակում եր նրա թոքերը, իսկ կոկորդը սկսում եր սեղմվել: Նա ընկավ ցած: Զախ ձեռքը կպավ ինչ վոր չորի: Շորի ուղղությամբ տարածեց ձեռքերն ու Գիզոլին համարյա քարշ տալով հանեց գոմից: Իսկ անասուններն սառն ողի ազդեցության տակ խառնվեցին իրար և միմիանց հրելով դիմեցին դուրս:

Անձրեւը շարունակում եր գալ խլացուցիչ աղմուկով: Աթին հագլիվ եր քարշ տալիս Գիզոլի անշունչ ցած մարմինն ու նրա անցած ճանապարհով լեռնային սուսի պես ջուրը հորդում եր ցած: Թաց չորերը լուրենու հարթ կեղևի պես կպել էին մարմնին, իսկ տեղող անձրեւը քամու վայրազ պտույտներից խուրձ խուրձ ապտակում եր նրա անպաշտպան դեմքին: Աթին մի կերպ ներս մտավ իր գոմն ու Գիզոլին ցած

դրեց բռնաբռն առաջ: Հետո հավաքեց դռան մոտ թափված ցախը, լցրեց բռնաբռն: Ցախը բոպեյաբար ձարձատեց ու նրա բոցի մեջ Աթին Գիզոլի արնակոլով շապկի տեսով: Այդ ամենը յերազ թվացին նրան: Վողնաչարը կարծես թուլացավ, աչքերը մթնեցին դրսի խափարի պես: Զգաց, վոր ընկնում և, ձեռքն ուղեց հենել բռնաբռն գլխաքարին, բայց չփոթվեց ու թաղեց կրակի մեջ: Ցավ դաց: Աչքերը պատասպան: Այո, իր գոմն և, Գիզոլը, իսկ Գիզոլը փիղն ու շապկի վողնոյված են արյան մեջ: Աթին վերցրեց կացինն ու դիմեց դուրս:

Անձրեւը դադարում եր աննկատ: Հեղահեղ գորչանում եր խափարն ու նշմարվում էին գետնին լճացած ջրերը: Իսկ շների ձայնը հեռվից եր դալիս, հեռվի խափարի մութ ծալքերից: Յեվ կարծես չեն հաջում, այլ...

Աթին ինչ իմանար, դզում են իրար թե՞... Ամպը գոռաց վերջին անգամ: Աթին շների ձայնի ուղղությամբ նետվեց առաջ: Վառվում եր Աթին, ո՞ւր, ինքն ել չգիտեր, միայն դզում եր, վոր պետք և վազի, դռում եր Աթին ահուկի ձայնով, ու չալ շները կատաղում էին նրա ձայնից:

Կանգ առավ Աթին մի պահ և նկատեց, վոր շեղվել և շների ձայնի ուղղությունից: Փոխեց ճանապարհն ու նույն թափով շտապեց առաջ: Շները նրան նկատելով՝ թողեցին ինչ վոր սև բան և թռան առաջ: Աթին մոտեցավ նրան: Մարդ ե՞ր այդ, քար, թե՞ հողաթումբ: Կծիկ դարձած ինչ վոր սև դուռի թաղվել եր ցեխի մեջ: Աթին մոտեցավ հրեց և նոր նրկատեց ծվեն-ծվեն դարձած շորը: Ո՞ւմն եր այդ, նա իհարկե չիմացավ, միայն դաց, վոր առաջին վաղող չալ շունը թռել և մեջքին, սուր առամները թաղել չորի եջ, պոկել տիրուք, հետո հասել և մյուս շունը, գգել են շորը, իսկ տերը թաղվել և խափարում: Ուրախացավ Աթին, բոպեյաբար մոռացավ ամեն ինչ:

կարծես ցեխակոյու շորերը լեզու պիտ առնեյին ու մանրամասն պատմեյին այն, ինչ մութն էր, մութ ղիշերի չար դավադրութիւնն:

★ ★ ★

Լուսացալ:

Ամպի քուլաները փռւածքի կտրկան հոտի պէս կծկվեցին ձորերի յերաններում: Հատ ու կենտ ծառերի տակ խումբ-խումբ համալսելով անասունները շլիկեցին, ակնհայտ կախած, կիսախուռ աչքերով մնացել էին անշարժ: Յետեի փոստերի վրա ձկուկ, փողնու նման փշաքաղվել ու պոչները սեղմել էին փոստերի արանքում: Կոխողի գոմի տեղ մի հողաժածկ փոս էր առաջացել, վրի ձեղքերից ծուլորեն ծուխ էր բարձրանում: Սարսափած շներից մեկը փութել էր գյուղ, իսկ մյուսը հեռացել էր գոմից ու բլրի վրա կողկանձում էր: Միայն Աթին չալ շներն էին յերկայն մեկնվել գոմի վաղ դռան առաջ ու անհանգիստ հայացքով հսկում էին շուրջը: Նրանցից մեկը յերբեմն ցատկում էր տեղից, մոտենում դռնը, նստում պոչի վրա, անհանգիստ ճանկոտում գուռը, հրում, ծմբում, սակայն դուռը դարձյալ մնում էր փակ:

★ ★ ★

Գյուղից դոմահանդ ձգվող ճանապարհի տիղմը թռչում էր սլացող ձիերի փոստերի հետ, վորոնց առաջից հեղ ի հեղ փազում էր մի շուն:

Ձիերի բաշից կպած մարդիկ ու վազող շունը հեղից դիտողին սև գիծ կթվային, կամ նապաստակի յետեից սլացող ուրու: Գիշերվա սեղավից կուտակված տիղմի մեջ գույգ ակոսների պէս դժվում էին նրանց հետքերը: Գոմահանդն յերևալու համար մնում էր մի կոնաձև բլուր: Ծուր յետ էր մնում, սակայն աշխատում էր չթուլացնել իր վաղբի թափը: Նրանք հասան բլրի ուսը և հաղիվ քաշեցին ձիերի սանձերը: Ձիերն անհանգիստ պտույտներ արին իրենց ու-

ղերում, իսկ ձիավորների հայացքները մեխված մնացին դիմացի սարի ձախ ուսին, վորի վրա մի անսովոր փոս էր առաջացել:

Նրանք չփոթված մի քանի խոսք փոխանակեցին ու ձիավորներից մեկը անցավ առաջ, իսկ մյուսը՝ նույն ճանապարհով շտապեց գյուղ:

Մի քանի ժամ հետո գոմահանդում անասելի իրարանցում էր տիրում: Մարդիկ չէին խոսում, խոսնվում էին իրար, համալսելով խումբ-խումբ ու նորից ցրվում: Բոլորի աչքերի մեջ մի անխոս ցատում էր փայլում: Կոտրել էին Աթին գոմի գուռն ու սառել մի զարհուրելի պատկերի առջև: Աթին մեջքը հենել էր պատին, գլուխը թուլացած իջեցրել կրճքին ու համարյա անշնչացել: Իսկ նրա ծնկան վրա՝ յերկու ափերի մեջ սառել էր Գիւղի աշխանակված դեմքը: Արյունը լերդ-լերդ մակաղել էր նրա շորերի վրա, շատ տեղ խառնվել ցեխին: Յերկուսն էլ կարծես լող էին տվել ցեխի մեջ:

— Ա. խալիս, — բարձր ձայն Արելը... ինչ էք մոլորվել, ինչ էք չվարել. սեղ բերեք... սհա բան կլի... Կոխողներիցից մի քանիսը ձիավորված դիմեցին գյուղ:

★ ★ ★

Յերկու ուր անընդհատ Աթին կծկվում էր վերմակի տակ, անհանգիստ շուռ գալիս մի կողքից մյուսը, կոծառացնում ատամները, ալորող ջերմության մեջ անորոշ բացականչութիւններ անում: Յերբեմն զգած դորեն վերմակը չարտում էր վրայից, ձեռքերը տառածում՝ կարծես ուզում էր վեր բարձրանալ: Նուրբարն այդ բուսկներին շունչը պահած, յացակամած սպասում էր ահափոր բանի, և Աթին շուռ էր դուլիս մյուս կողքին:

Յերբորդ ուր միայն Աթին հանգիստ ընեց և յերբ

բացեց աչքերը, սարսափով նայեց չորս բոլորն ու կնոջից պահանջեց ցեխակոլով շորերը: Նուրարը մի պահ հանկարձակի յեկամ, հետո հարեանի տղայի միջոցով կանչեց Վասիլին: Վասիլը յերկար չմնաց Աթնի մոտ: Շուրերի մասին կցկտուր տեղեկություններ ստանալով վերցրեց կոլխոզնիկներէն մեկին ու ձիավորված շտապեցին դոմահանը:

Վոչ վոք չեր նկատել, Աթնի դոմի բուխարիէի մոտ դրված ցեխակոլով շորը: Վասիլն անմիջապես վրա թռավ, վերցրեց այն, մի քանի անգամ չուռ ու մուռ տվեց, աղաղեց վրայի ցեխը և նոր տեսավ, փոք ալիք ալյանդակ զանգվածը մի ծվին-ծվին դարձած պինջակ և: Նա շտապեց դրպանները դանել: Յերկար փնտռելուց հետո, Վասիլը նկատեց, փոք դրպաններից մեկի բերանը փակվել է չորացած ցեխի տակ: Մաքրեց ցեխն ու ձեռքը դրպանը տանելով, հանեց այնտեղից անձրևի ջրից մաշված, բաց մանրիշակագույն թանաքով ծածկված մի թղթի կտոր: Խնամքով բացեց թուղթն ու ամբողջ մի յերեսից հագլի նշմարեց չորս բառ՝ «գիմում», «յովներ», «գոմր», «հույսով եմ»:

Վասիլը մի պահ քարացած մնաց: Հետո թղթի կտորը ջղաճդրեն ջարդեց ափի մեջ ու զայրույթով կրկնեց:

— Նրանք են...

Ուրիշ ուղեր կարող են լինել, յեթե վոչ Բեզլար աղի տղաները, փոքոնց կոյներն ու դոմը աճուրդի ժամանակ ինքն ու Գիգոլն ելին վերցրել կոլխոզի համար:

★ ★ ★

Անցան օրեր: Մի առավոտ, յերբ կոլխոզի գութանները վարում ելին գորգածն հովիտն ու Հեչանց Աթին համայնական դաշտում չաղ եր տալիս աշնանացանի փոսկեհատ սերմը, միլպետի և 4 միլիցիայի ուղակում Բեզլար աղի տղաները գնում ելին շրջան:

Նրանց դնալուց մի քանի օր հետո կուլակ Աբելն էլ ձերբակալվեց:

★ ★ ★

Սովորություն եր, թե՞ սրտի ցանկություն, փոք Հեչանց Աթին իրիկնապահին կոլխոզի տավարն ուրթը բերելու ժամանակ նստում եր Սինամ ձորակի գլխին միշտ նույն տեղը, ու հայացքը դրում Ահլու ձորի բերանը: Հեչանց Աթնին այնպես եր թվում, թե Գիգոլն էլ ե նստել այդ նույն տեղը, յերբ հորթարած եր սարերում: Նստել է, նայել ձորին ու կտր քարեր ե գլորել Սինամ ձորակով ցած:

Մտածում եր Աթին ու դալուկ մտապատկերները հաջորդում ելին իրար: Մերթ նրա աչքերի առաջ բացվում եր շրջանային ժողդատարանի դահլիճը, լեփ լեցուն մասսայով ու մեղադրական աթոռի վրա հերթով շարվում ելին Բեզլար աղի տղաներն ու Աբելը: Մերթ հորիզոնի ամպերի վրա գծվում եր Գիգոլի ցեխակոլով շապիկը՝ լերդ-լերդ մակաղած արյունով, ու դեռ Աթնի տկանջին լսվում եր Բեզլար աղի տղայի խրոպոտ ձայնը:

— Հա... մենք... շաշութին եր ելի... Աբել դային մեզ ճամբից հանեց... մութն րնկնում եր, հառանք դոմերը... Գիգոլին դուրս կանչեցինք... սոխը թե հանդիցն ենք գալիս... մի քիչ մնանք գոմում, մինչև անձրևը փոռն րի... ելավ ելի...

Այսպես հիշում եր Հեչանց Աթին ու անդուսպ զայրութով լցվում եր սիրտը:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0361527

ԳԻՆԸ
50
ԿՈՊ.

54381

Б. СЕЙРАНЯН
ТРОПА ПО СКАЛЕ

На армянском языке

Изд. ГАЗ. „ПРОЛЕТАР.“